

URSZULA ŻYDEK-BEDNARCUK
Uniwersytet Śląski
Katowice

O tekstach i podtekstach (recenzja)

[*Teksty i podteksty w nauczaniu języka polskiego jako obcego* – 2, red. Grażyna Zarzycka, Grzegorz Rudziński, Łódź: Wydawnictwo UŁ, 2010]

Tom powstał jako pokłosie międzynarodowej konferencji naukowej zorganizowanej przez Katedrę Lingwistyki Stosowanej i Kulturowej UŁ, Studium Języka Polskiego dla Cudzoziemców UŁ oraz Stowarzyszenie „Bristol” Polskich i Zagranicznych Nauczycieli Kultury Polskiej i Języka Polskiego jako Obcego. Obrady zbiegły się z pięćdziesiątą rocznicą utworzenia SJPdC i temu faktowi poświęcona jest część pierwsza książki.

Pojęcie tekstu w glottodydaktyce stało się bardzo aktualne. Wynika to również z rozwoju samej nauki i poszukiwania skutecznych metod nauczania języków obcych. Takie podejście sprzyja nabywaniu wielu kompetencji postulowanych w europejskim opisie kształcenia językowego. Prezentowane w tomie artykuły są próbą znalezienia odpowiedzi na pytania dotyczące tekstu w aspekcie glottodydaktycznym oraz nauczania języka polskiego jako obcego w perspektywie edukacji humanistycznej. Nowe wyzwania, które stoją przed lektorami i słuchaczami, wymagają przebudowania i unowocześnienia myślenia o współczesnym nauczaniu języka obcego. Zawarte w tomie artykuły odpowiadają na to zapotrzebowanie.

Tom składa się z 67 artykułów. Artykuły wzajemnie się dopełniają i obejmują łącznie szerokie spektrum zagadnień. Większość artykułów ma charakter aplikacyjny. Mogą więc być wykorzystane zarówno na zajęciach językowych, jak i uniwersyteckich – szczególnie na lektoratach w ośrodkach zagranicz-

nych. Poziom merytoryczny tekstów jest zróżnicowany. Autorzy artykułów reprezentują różne i odmienne spojrzenia na tekst i glottodydaktykę. Przeważają poglądy reprezentowane przez lingwistów, teoretyków literatury, glottodydaktyków, ale też lektorów – praktyków z dużym doświadczeniem dydaktycznym. Nie brakuje refleksji teoretycznych, dotyczących współczesnych zagadnień glottodydaktycznych. To zróżnicowanie opinii autorów daje w efekcie ciekawą opcję widzenia języka polskiego jako obcego i jego zadań realizowanych w zróżnicowanych środowiskach.

Odczuwa się natomiast brak w niektórych artykułach aplikacji dydaktycznych i konkretnych propozycji zajęć. Autorzy często odwołują się do tekstów zawartych w podręcznikach, czasopismach, natomiast mało jest kreatywnych i dobrych dydaktycznie nowych tekstów i propozycji metodycznych.

Artykuły właściwie poprzedza rzetelnie przygotowany *Wstęp*. Zakreśla problematykę, porządkuje i wprowadza logiczny układ w całość książki. Problematyka recenzowanego tomu zamyka się w następujących zagadnieniach:

- I. *Studium Języka Polskiego dla Cudzoziemców UŁ. Historia, osiągnięcia, formy kształcenia, życie słuchaczy*;
- II. *Teksty i podteksty w nauczaniu języka polskiego jako obcego*;
 - Teksty w perspektywie kulturowej i socjokulturowej;
 - Teksty w perspektywie językoznawczej;
 - Typy tekstów;
 - Teksty literackie;
 - Teksty specjalistyczne;
 - Analizy podręczników;
 - Teksty a metodyka nauczania i testowania języka polskiego jako obcego.

Prześledzenie poszczególnych tekstów zamieszczonych w książce pozwala na stwierdzenie, że ich zawartość treściowa jest bogata i zróżnicowana. Publikacja zawierająca takie opracowania wnosi wiele nowego do badań glottodydaktycznych. Szerokie spektrum zagadnień z aplikacjami dydaktycznymi na pewno pozwoli lektorom i studentom szerzej poznać problemy nauczania języka polskiego jako obcego.

Artykuły w części pierwszej dotyczą historii Studium Języka Polskiego dla Cudzoziemców Uniwersytetu Łódzkiego w latach 1958–2008. Zawierają szereg ciekawych informacji, zaś dane statystyczne obrazują, ilu studentów przewinęło się przez placówkę. SJPdC jest najstarszą jednostką organizacyjną prowadzącą nauczanie języka polskiego jako obcego. Może poszczycić się wspaniałymi osiągnięciami. Jednocześnie pracownicy wnieśli ogromny wkład w rozwój myśli glottodydaktycznej. W tomie omówione są prace

naukowe i dydaktyczne pokazujące autentyczny rozwój jednostki. W kolejnych tekstach poznajemy plany i programy nauczania, historie różnych kursów, a także egzaminów semestralnych Studium; to nie tylko placówka dydaktyczna, ale również naukowo-badawcza. Nie pominięto absolwentów – w jednym z artykułów pokazano kariery byłych absolwentów, przypomniano również o „szoku kulturowym” niektórych z nich. Autorami poszczególnych tekstów są pracownicy Studium: Bogdan Rakowski, Bożena Ostomęcka-Frażczak, Dorota Walkiewicz-Jalmużna, Iwona Słaby-Góral, Grzegorz Rudziński, Alicja Skalska i Grażyna Zarzycka.

Część druga – *Teksty i podteksty w nauczaniu języka polskiego jako obcego* podzielona została na szereg podrozdziałów. Pierwszy z nich *Teksty w perspektywie kulturowej i socjokulturowej* otwiera artykuł Romualda Cudaka: *Tekst w nauczaniu cudzoziemców jako problem metodologiczny*. Autor podjął dyskusję nad pojęciem tekstu w glottodydaktyce, intertekstu oraz tekstu literackiego i tekstu kultury. Rozważania na temat tekstów kultury stanowią kanwę dalszych artykułów. Mają one charakter teoretyczny, jak teksty: Tadeusza Zieniewicza: *Literatura i ramy pamięci historycznej. Literaturoznawstwo w procesie nauczania kultury polskiej (współczesnej)*. Kilka uwag czy Piotra Garncarka: *Teksty w nauczaniu języka polskiego jako obcego*. Nie brakuje również artykułów z wyraźnymi aplikacjami dydaktycznymi. Na uwagę zasługuje tekst Aleksandry Achteлик: *Antropologia codzienności a kształcenie kompetencji z zakresu wiedzy o kulturze w edukacji polonistycznej*. Autorka proponuje wprowadzenie kategorii codzienności do glottodydaktyki. Konkretnie propozycje zajęć z wykorzystaniem tekstów popkultury pozwolą lektorom realizować na lektoratach wiedzę o kulturze. Nawiązanie do kultury lokalnej i połączenie onomastyki z glottodydaktyką znajdujemy w artykule Iwony Dembowskiej-Wosik: *Nomina propria w tekstach związanych z kulturą lokalną...* Kolejne artykuły dotyczą dialogu międzykulturowego oraz wprowadzenia treści politologicznych na zajęciach z języka polskiego jako obcego. Przedstawione w tej części artykuły reprezentują wysoki poziom. Na uwagę zasługują bardzo ciekawe przykłady scenariuszy i konspektów zaproponowane przez autorów do nauczania kultury polskiej. Uwagi krytyczne można zgłosić do artykułu Jerzego Kowalewskiego pt.: *Teksty kultury w praktycznej realizacji programu kulturowego*. Autor dość swobodnie posługuje się definicjami: tekstu kulturowego, socjokultury, realiów kulturowych, kultury bez odwołania się do literatury przedmiotu. Wiele definicji i koncepcji autora budzi zastrzeżenia.

Dział: *Teksty w perspektywie językoznawczej* zawiera 13 artykułów o bardzo zróżnicowanej tematyce – od lingwistycznej po dydaktyczną z konkretnymi scenariuszami zajęć. W obrębie tego działu mamy teksty językoznawcze

i dydaktyczne. Część językoznawczą otwiera interesujący tekst Edyty Pałuszynskiej: *Analiza tekstu jako zdarzenia komunikacyjnego*. Oprócz rozważań teoretycznych omówienie zawiera liczne przykłady egzemplifikujące poglądy zaprezentowane w artykule. Kolejny problem został zasygnalizowany w artykule Jolanty Tambor: *Teksty regionalne w nauczaniu cudzoziemców*. Tekst zawiera wiele ważnych uwag dotyczących regionalizmu i regionalności. Zgadzam się z wywodami autorki, tym bardziej, że cudzoziemiec wcześniej czy później zetknie się z różnymi regionami Polski. Warto więc pokazać mu specyfikę przestrzeni regionalnej – język i kulturę. Leksykologia i leksykografia to ważne dziedziny w glottodydaktyce. Kształtują one świadomość językową i uczą poprawności. W artykule Hanny Burkhardt: *Miejsce kolokacji w leksykografii i ich rola w tworzeniu tekstów w języku obcym* przedstawiono zagadnienia kolokacji, wykorzystując do badań słowniki. Wyniki badań mogą być ważną wskazówką dla leksykografów, ale też dla lektorów. W pozostałych artykułach podjęto tematykę frazeologizmów i przysłów w ujęciu konfrontatywnym. Nie brakuje artykułów metodycznych. Do nich należy tekst Małgorzaty Smereczniak: *Kategoria czasu w tekstach poetyckich. Propozycje glottodydaktyczne*. Artykuł jest interesujący i stanowi ciekawą propozycję metodyczną. W efekcie przynosi dużo nowych propozycji dydaktycznych, nie tylko zawierających językowe analizy metafory z wbudowanym jądrem czasu, ale też wiedzę kulturową. Warto upowszechnić przedstawione pomysły na zajęciach, szczególnie w tych grupach językowych, w których dla studentów kategoria czasu podlega innemu typowi wartościowania. W pozostałych artykułach poruszono problematykę kategorii gramatycznych oraz nauczania cudzoziemców fonetyki.

Część: *Typy tekstów* zawiera 13 artykułów, których tematem są teksty użytkowe, argumentacyjne, literackie, dziennikarskie, internetowe. We wszystkich tekstach mamy aplikacje dydaktyczne, które mogą być wykorzystane zarówno na lektoratach, jak i na polonistykach zagranicznych. Warto wspomnieć w tym przypadku o artykule Wioletty Hajduk-Gawron: *Komiks w kształceniu polonistycznym obcokrajowców* i Marii Łaszkiwicz: *Piosenka jest dobra na wszystko?* Niekonwencjonalne teksty kultury opatrzone ciekawym komentarzem metodycznym mogą urozmaicić nauczanie języka polskiego jako obcego. Wskazania, jak korzystać z Internetu na lektoracie, zawarte są w artykułach: Katarzyny Kołak: *Teksty i podteksty na internetowym kursie języka polskiego dla początkujących* i Krystyny Dąty: *Internet w nauczaniu języka polskiego jako obcego*.

Część *Teksty literackie* zawiera rozważania dotyczące literatury polskiej, jak również analizy różnych tekstów literackich. Na uwagę zasługuje bardzo

dobra analiza i interpretacja przystosowana do glottodydaktyki. Warto wskazać artykuł Grażyny Zarzyckiej „*Teatr czytelników*” jako dialog z tekstem literackim (na przykładzie inscenizacji wiersza Wisławy Szymborskiej „Pogrzyb”), w którym autorka wykorzystuje technikę zadaniową i proponuje kształcenie różnych sprawności językowych. Przemysław Turek w artykule *Utwory prozaiczne Sławomira Mrożka jako teksty wykorzystane w nauczaniu gramatyki, stylistyki i kultury języka polskiego* traktuje tekst literacki wielostronnie. Wskazuje te obszary, które pozwalają kształcić rozumienie tekstu, gramatykę, pisanie i mówienie. Propozycje dydaktyczne są niezwykle inspirujące i przydatne w pracy lektora.

Teksty specjalistyczne to kolejny dział w opisywanej publikacji. W glottodydaktyce rzadko omawia się teksty w nauczaniu języka specjalistycznego oraz języka tłumaczenia. Warto w tym miejscu wskazać na artykuł Marty Pańcikowej: *Tłumaczenie tekstów specjalistycznych*. Do nauczania języka polskiego jako obcego powstaje bardzo dużo nowych podręczników. Wymagają one omówienia i analizy. Anna Dąbrowska i Małgorzata Pasięka przedstawiają *Manualik... Stanisława Stamskiego. Analiza tekstów XVIII-wiecznego podręcznika do nauczania języka polskiego*. Artykuł: *Obraz Polki/Polaka w serii podręczników do nauczania języka polskiego jako obcego* Katarzyny Stankiewicz i Anny Żurek dotyczy analizy treści kulturowych w nauczaniu języka polskiego jako obcego. Interesujące wyniki analizy, a także przedstawione stereotypy połączone z rozważaniami teoretycznymi mogą być cenną wskazówką dla polonistów, kulturoznawców, ale też autorów podręczników.

Teksty a metodyka nauczania i testowanie języka polskiego jako obcego to ostatni rozdział publikacji. Artykuły dotyczą rozwijania kompetencji leksykalnej, podejścia zadaniowego w pracy z tekstem, różnych typów zadań egzaminacyjnych dla poziomów C1 i C2. Tom zamykają trzy artykuły poświęcone certyfikacji języka polskiego jako obcego. Ważne informacje o certyfikacji znajdziemy w artykułach: Anny Domańskiej: *Kogo i jak testują „teksty słuchane” w części Rozumienie ze słuchu egzaminu certyfikatowego z języka polskiego jako obcego na poziomie B1*; Adriany Prizel-Kani: *Teksty i konteksty w testowaniu sprawności słuchania (na podstawie egzaminów certyfikacyjnych)*; Danuty Szczęsny: *Certyfikacja języka polskiego jako obcego w latach 2004–2008*. Autorki zwracają uwagę na sprawności językowe oraz przedstawiają statystykę dotyczącą: płci, narodowości, wieku, liczby egzaminowanych.

Artykuły zamieszczone w książce *Teksty i podteksty w nauczaniu języka polskiego jako obcego* – 2 pod redakcją Grażyny Zarzyckiej i Grzegorza Rudzińskiego dotyczą rozmaitych aspektów i kierunków badawczych współczesnej glottodydaktyki. Reprezentują różne opcje metodologiczne. Mają charakter

dyskursywny, co pozwala na dialog naukowy prowadzony przez językoznawców, literaturoznawców, kulturoznawców, lektorów, studentów i nauczycieli. Za rozważaniami teoretycznymi w większości tekstów podąża analiza materiałowa. W wielu tekstach jest ona wzorcowa i otwarta na środowiska polonistyczne i polonijne. W książce spotykają się różne generacje – od znanych osobowości do młodych adeptów – doktorantów i młodszych pracowników nauki. Konfrontacje pokoleniowe, ale też metodologiczne świadczą o poziomie publikacji i zdecydowanie wpłyną na rozwój glottodydaktyki w Polsce.